

Burjuvazinin gözü akarsularda!

Türk burjuvazisi ve AKP hükümetinin son yıllarda “büyük hamleler” yaptığı konulardan biri de çevre katliamları. Özellikle Karadeniz ve kimi Kürdistan kentlerinde HES (Hidroelektrik santral) inşası ve diğer doğa tahribatlarına karşı mücadele büyüyor.

Ekonomik büyüme rakamlarıyla burjuva ekonomik kuruluşların özellikle öne çıkardığı Türk burjuvazisinin bu anlamda en ciddi sıkıntısı ve arayışlarının merkezinde duran konu enerji bağımlılığı. 2000 yılında Türkiye'nin enerji bağımlılığı % 67'ydı. Bugünse % 72.4. Açıkça dünyanın ilk 10 gelişkin ülkesi arasına girme hedefini ilan eden Türk büyük burjuvazisi, geçelim bu büyük hedefi, ekonomisindeki büyümeyi sürdürmek için dahi enerji bağımlılığını azaltmanın yollarını şimdiden aramak zorunda. Türk burjuva devletinin cari açığının % 75'i enerji ithalatından ileri geliyor. Enerji ithalatının büyük bölümünü ise Rusya ve kısmen İran'dan gelen doğalgaz ve petrol oluşturuyor. Öte yandan iç ve dış siyasette giderek güçlenen hamlelerini ancak kapitalizmin mevcut gelişim temposunu koruyarak ve artırarak sürdürebilir. Bunun farkında olan Türk burjuvazisi, son yıllarda alternatif enerji kaynaklarına yönelik proje ve araştırmalarını artırdı.

Kişisel tüketim (üretim alanı dışındaki tüketim) için kullanılan enerji miktarında tasarrufa gidilmesi, metan hidrat ve hidrojen sülfürden fotovoltaiik enerjiye dek alternatif enerji kaynakları üzerine Ar-ge çalışmaları gibi arayışlar bir yana, “enerjide dışa bağımlılığı azaltma” projelerinin merkezinde, başbakan yardımcısı Ali Babacan'ın sık sık vurguladığı gibi, nükleer enerji duruyor. Sinop'ta ve Mersin Akkuyu'da yapılması planlanan santraller için dış yatırımcı arayışları sürüyor. Ayrıca, petrol ve doğalgaz hatlarının geçiş yollarında önemli bir düğüm noktası olarak jeostratejik konumdan yararlanılarak ülkenin güneyinde bir terminal oluşturulması, projeler arasında. Burjuva uzmanlar ve hükümet danışmanları, petrol yatırımları konusunda Irak işgalinden yeterince yararlanılamadığına hayıflanarak AKP'ye Libya fırsatını da kaçırmamasını öğütlüyor. Komşu ülkelerle enerji anlaşması arayışları artırılıyor. Gürcistan, Irak, İran bu kapsamda ilişki sürdürülen komşu ülkeler.

Bir diğer boyut ise, rüzgar ve su başta olmak üzere “yenilenebilir” enerji kaynaklarına, bu arada yaygın HES inşasına yönelik geniş çaplı projeler. Karadeniz başta, Kuzey Kürdistan da ikinci sırada gelmek üzere coğrafyamızın dört bir yanında HES'lerin yapılması planlanıyor. Planlanan HES'lerin tümü yapılırsa dahi, enerji ihtiyacının ancak çok küçük bir yüzdesini karşılayacak olmasına rağmen hükümetin bu konudaki büyük ısrarı ise, HES'lerin orta vadede enerji bağlamında düşünülse de kısa vadede esasen rant amaçlı inşasından kaynaklanıyor.

Şu anda, aralarında Finike'deki Alakır Çayı ve Akçay Deresi ya da Rize Fırtına Deresi gibi yaban hayatı sahası ve doğal park statüsünde vadiler de bulunmak üzere yüzlerce akarsu üzerinde yaklaşık 1600 HES projesi somut olarak hazırlanmış, kimilerinin yapımına başlanmış durumda. 2023 yılına kadar toplam 4000 HES yapımı planlanıyor. Hükümet, yasal engelleri aşmak üzere, sit alanı ilan etme yetkisini de özerk kurumdan alarak Çevre ve Orman Bakanlığına verecek bir yasa çıkarmayı planlıyor. HES projeleri kapsamında ihale alan şirketlere akarsular tüm ürünleriyle birlikte 49 yıllığına aktarılıyor.

HES'lerin ve termik santrallerin süregiden yapım çalışmaları özellikle Karadeniz halkının mücadele dinamiklerini harekete geçiriyor. Bu mücadelenin yükselmesi, Kürdistan halkı ile Batı'nın işçi sınıfı ve ezilenleri arasındaki mücadele yoldaşlığına da zemin olabilir.

Rize'de 19 Eylül'de yüksek gerilim hatlarına karşı yapılan eylem, yine Rize'de 24 Eylül'de yaşanan sel felaketi sonrası tepkiler, Trabzon Çaykara'da 23 Eylül'de HES inşasını engellemek isteyen köylülerle jandarma arasındaki çatışmalar, 26 Eylül'de Erzurum Tortum halkının jandarma eşliğinde HES yapımı için bölgeye gelen iş makinelerini direnişleriyle durdurması, Hopa tutsaklarına özgürlük şiarıyla yapılan eylemler, Dersim Ovacık halkının dayanışma konseri ve festivali, HES'lere karşı büyüyen direnişin sadece birkaç örneğiydi.

“Yenilenebilir enerji kaynağı” ve “doğa dostu” olarak sunulan HES’lerin, burjuvazinin elinde doğa ve insan yaşamının katili haline gelişi, mevcut HES’lerdeşimdiden ortaya çıkmış durumda. Kimi bölgelerde tek bir dere üzerine 25-35 arası HES yapılması öngörülüyor. Dereler, bölgede iklim ve bitki örtüsünün kan damarları durumunda; tek bir dereye bu sayıda HES inşa edilmesi ise suyun neredeyse kaynağından denize dek borular içinde taşınarak, doğaya beslenmesi için tek bir gram suyun bırakılmaması anlamına geliyor. Şimdilik bir ya da bir kaç HES yapımının planlandığı derelerde geleceğe yönelik daha fazla HES yapımının önü açık. Dahası, mevcut projelerin zaten şimdiden buralarda doğayı ve bölge halkını damarlarından yoksun bırakacağı, çok sayıda mühendis raporuyla sabit. Üstelik AKP hükümetinin temsil ettiği Türk burjuvazisi, halkın içme suyu olarak kullandığı kaynaklara dahi HES yapımıyla göz dikmiş durumda. HES’ler ormanların yokoluşu, iklim ve bitki örtüsünün değişimi, binlerce endemik bitki ve hayvan türünün yokoluşu gibi ağır sonuçlara gebe. Bu ise her şeyden önce yoksul bölge halkının topraklarından ve geçim kaynaklarından olması, kitlesel göç ve yoksullaşmayla yüzyüze gelmesi anlamını taşıyor. Heyelan bölgesi olan Karadeniz’de ormanlar bu doğal felaketten yerleşik halkı koruyor ve ormanların yokoluşu geniş çaplı toprak kaymalarına yol açacak. Daha yapım aşamasında dahi tonlarca dinamitin patlatılması bu tipten sorunları tetikliyor. Kuzey Kürdistan’da Dersim ve Munzur nehri bölgesi ise birinci derece fay hattında ve suyun barajlarda birikimi, gerekli önlemlerin de alınmayışı fay hattını tetikleyerek deprem tehlikesini ağırlaştırıyor. Henüz yapım aşamasında dahi yakın çevredeki yaşam alanlarına büyük zarar veren HES’lerin yapımından sonra sıra elektriğin taşınmasına geliyor. Ormanlık alanların içinde, doğal yaşam gözetilmeden açılan çift şeritli yollar bir yana, bu kadar yaygın hidroelektrik santraller, tüm bölgenin yüksek gerilim hatlarıyla kaplanmasını gerektiriyor. Bu hatların beyin, lenf ve kan kanseri riskini %70’e yükselttiği bilim insanlarının araştırmalarıyla kesinleşti.

Aslında hükümet temsilcilerinin sözleri, kapitalizmin HES’ler özgülünde doğa ve insan yaşamına yaklaşımının çarpıcı bir özeti: “Dereler boşa akmasın” diyor hükümet! Zira ülkenin “hidroelektrik potansiyelinin sadece %10’u kullanılıyor”. Derelerin ormanları ve doğal bitki örtüsünü, klimayı dengede tutması, bölge halkının içme suyu, tarım ve doğal kaynaklar ekseninde temel yaşam kaynağı olması, heyelan tehlikesinin tek gerçek önlemi olan ormanları beslemesi, hükümete göre “derelerin boşa akması” anlamına geliyor, çünkü Türk burjuva devletine göre kapitalistlerin kasasına kar olarak değil de insana ve onun yaşam kaynağı doğaya dönen her damla su boşadır. Derelerin kullanılmamasından kasıt, derelerin kapitalistler tarafından değil yoksul bölge halkınca kullanılıyor olmasıdır.

Üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişki, yani kapitalizmin uzun bir süredir üretici güçlerin gelişimi önünde engel haline gelmiş olması gerçeği, HES’ler örneğinde de açıkça kendini ortaya koyuyor. Merkezinde insanın durduğu sosyalizmde, HES’ler ve bugün namlusunun ucu insana dönen birçok enerji yöntemi gibi, henüz keşfedilememiş ya da aşırı kar hırsıyla geliştirilememiş yeni yeni enerji kaynakları da, pekala doğayla ve insan yaşamıyla uyum içerisinde toplumsal üretimin hizmetine girebilir. Sorun teknolojinin gelişmesi değil, kapitalist azami kar yasası ekseninde geliştiği için, ne doğanın ne de insanın hizmetine girememesidir.

HES deneyimi, nükleer karşıtı reformist çevrecilerin “doğal enerji” propagandalarının da ne kadar beyhude olduğunu ortaya koyuyor. Burjuvazinin elinde hiçbir enerji kaynağı “yenilenebilir” ya da “çevre dostu” değildir. Çevre sorununu sosyalizm sorununa bağlamayan hiçbir mücadelenin de, doğa ve insan yaşamının sürdürülebilirliğine ilişkin bir proje geliştirebilmesi mümkün değildir. İnsanı, toplumu ve doğayı anlamış ve bütünlüklü ihtiyaçlarına yanıt verebilecek olan tek gerçekçi gelecek tasarısı, komünizmdir.